ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-5

Transport vositalari muhandisligiga iqtisoslashgan yo‘nalishlarda ingliz tilini o‘qitishda modernizatsiyalashgan ko‘p darajali tizimini yaratish shartlari va ahamiyati

Farmonov Bahodir Do‘stmurodovich
Chet tillari o'qituvchisi
Qarshi davlat texnika universiteti
farmonovbahodir03@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada transport vositalari muhandisligiga ixtisoslashgan yo‘nalishlarda ingliz tilini o‘qitishni takomillashtirish zarurati, bu jarayonni samarali tashkil etishning metodik asoslari va ko‘p darajali o‘quv tizimini joriy etishning dolzarbligi yoritiladi. Ingliz tili texnik sohalarda global axborot, texnologik yangiliklar, xalqaro hamkorlik va ilmiy almashuv vositasi sifatida muhim o‘rin egallaydi. Ko‘p darajali yondashuv orqali talabalar o‘z bilimlarini shaxsiy qobiliyat va darajasiga mos ravishda rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu bilan birga, ESP (English for Specific Purposes), CLIL (Content and Language Integrated Learning), raqamli texnologiyalar va integratsiyalashgan ta’lim metodlarining qo‘llanilishi samaradorlikni yanada oshiradi.

Kalit so‘zlar: Ingliz tili, texnik ta’lim, transport muhandisligi, ko‘p darajali o‘qitish, ESP, CLIL, ta’lim texnologiyalari, til kompetensiyasi

Условия и важность создания модернизированной многоуровневой системы обучения английскому языку по направлениям, связанным с транспортной техникой

Фармонов Баходир Достмуродович
Преподаватель иностранных языков
Каршинский государственный технический университет
farmonovbahodir03@gmail.com

Аннотация: *В статье рассматривается необходимость совершенствования преподавания английского языка по направлениям подготовки специалистов в области транспортной техники, методические основы эффективной организации этого процесса, актуальность внедрения многоуровневой системы образования. Английский язык играет важную роль в технических областях как средство глобальной информации, технологических инноваций, международного сотрудничества и научного обмена. Благодаря многоуровневому подходу учащиеся имеют возможность развивать свои знания в соответствии со своими индивидуальными способностями и уровнем. В то же время использование ESP (английский язык для специальных целей), CLIL (интегрированное обучение предмету и языку), цифровых технологий и интегрированных методов обучения еще больше повышает эффективность.*

Ключевые слова: *английский язык, техническое образование, транспортное машиностроение, многоуровневое обучение, ESP, CLIL, образовательные технологии, языковая компетенция*

Conditions and importance of creating a modernized multi-level system of teaching English in the areas of specialization in vehicle engineering

Farmonov Bahodir Do‘stmurodovich
Teacher of foreign languages
Karshi state technical university
farmonovbahodir03@gmail.com

Annotation: *The article discusses the need to improve English teaching in the areas of specialization in vehicle engineering, the methodological foundations of the effective organization of this process,*

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

and the relevance of introducing a multi-level educational system. English occupies an important place in technical fields as a means of global information, technological innovations, international cooperation and scientific exchange. Through a multi-level approach, students will have the opportunity to develop their knowledge in accordance with their personal abilities and level. At the same time, the use of ESP (English for Specific Purposes), CLIL (Content and Language Integrated Learning), digital technologies and integrated educational methods will further increase efficiency.
Keywords: *English, technical education, transport engineering, multi-level teaching, ESP, CLIL, educational technologies, language competence*

KIRISH

Bugungi kunda texnologik taraqqiyot va globallashuv jarayoni har bir soha mutaxassisidan keng ko‘lamli bilim va ko‘nikmalarni talab etmoqda. Xususan, transport vositalari muhandisligi sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar uchun ingliz tilini bilish nafaqat kasbiy rivojlanish, balki xalqaro miqyosda faoliyat yuritish, zamonaviy texnik hujjatlarni o‘qish, ilmiy-texnik yangiliklardan xabardor bo‘lish va xorijiy hamkorlar bilan samarali muloqotda bo‘lishda ham muhim ahamiyatga ega.

Oliy ta’limda chet tilini o‘qitish sohasi muntazam modernizatsiyani talab qilmoqda. An’anaviy o‘qitish uslublari zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan boyitilmaydi, demak, bu yondashuv talabaning kasbiy rivojlanishi uchun yetarli emas. Aynan shu nuqtai nazardan kelib chiqib, transport vositalari muhandisligiga ixtisoslashgan yo‘nalishlarda ingliz tilini o‘qitishda ko‘p darajali, kasbiy yo‘naltirilgan, zamonaviy metodlar bilan boyitilgan tizimni shakllantirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Bunday tizim quyidagi asosiy vazifalarni hal etadi:

-Talabalarni mavjud til bilimlari asosida to‘g‘ri darajalarga bo‘lish;

-Har bir darajaga mos metod va materiallar asosida ta’lim jarayonini yo‘lga qo‘yish;

-ESP va CLIL yondashuvlari orqali kasbiy yo‘naltirilgan bilimlarni mustahkamlash;

-Raqamli resurslardan foydalangan holda o‘quv jarayonining sifatini oshirish.

Mazkur maqolada aynan shu yo‘nalishda ta’limni modernizatsiyalashning shart-sharoitlari, metodik yondashuvlar, amaliy tajribalar hamda ilmiy asoslar keng tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Ingliz tilining texnik ta’limdagi roli va ahamiyati

Zamonaviy texnik ta’lim tizimi nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalar, kommunikatsiya, axborot bilan ishlash va xalqaro tajribani o‘zlashtirishni ham o‘z ichiga oladi. Shu boisdan texnik yo‘nalishlarda ingliz tilini bilish — bu endi afzallik emas, balki zaruratga aylangan.

Transport vositalari muhandisligi sohasida ingliz tilining ahamiyati quyidagi omillar bilan belgilanadi:

Ilmiy va texnik axborotlarga kirish imkoniyati

Transport vositalari, aerodinamika, avtomatlashtirish, mexanika va boshqa tegishli yo‘nalishlarda eng so‘nggi ilmiy tadqiqotlar, maqolalar, patentlar va darsliklar asosan ingliz tilida chop etiladi. Talabalar va muhandislar ushbu manbalarni o‘qiy olishlari va tushunishlari zarur.

Xalqaro hamkorlik va ta’lim dasturlarida ishtirok

Ko‘plab xalqaro texnik universitetlar, institutlar va ishlab chiqarish korxonalari hamkorlikni faqat ingliz tilida olib boradi. Talabalarning Erasmus+, DAAD, Fulbright kabi dasturlarda ishtirok etishi, xalqaro konferensiyalarda qatnashishi uchun ingliz tilini yaxshi bilish shart.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-5

Texnik hujjatlar, qo‘llanmalar va dasturiy interfeyslar
Mashina va mexanizmlar uchun ishlab chiqilgan ko‘plab texnik hujjatlar, yo‘riqnomalar, softver interfeyslar (masalan, CAD, SolidWorks, MATLAB) ingliz tilida yozilgan. Ulardan samarali foydalanish uchun kamida B2 darajadagi til bilimlari talab qilinadi.
Professional o‘sish va karyera imkoniyatlari
Chet elda yoki yirik xalqaro kompaniyalarda ish topish, ilmiy ishlar olib borish, texnik loyihalarda qatnashish uchun ingliz tilida erkin so‘zlasha olish talab qilinadi. Xatto mahalliy kompaniyalar ham chet ellik buyurtmachilar bilan ishlash uchun xodimlarining til bilishini qadrlaydi. Shu bois, texnik yo‘nalishdagi ingliz tili darslari umumiy til o‘rgatishdan farqli ravishda, kasbiy kontekstga asoslangan, terminologik bazaga boy va amaliy jihatlarga yo‘naltirilgan bo‘lishi lozim.

2. Ko‘p darajali tizimning nazariy asoslari va afzalliklari

Oliy ta’lim tizimida chet tilini o‘qitishda ko‘p darajali yondashuv (modular, level-based system) ta’lim sifatini oshirishda muhim metodik mexanizmdir. Bu model Evropa Ittifoqining CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) tizimiga asoslangan holda talabalarni darajaviy bosqichlarga ajratib, ularning til o‘rganish jarayonini izchil va individual asosda olib borishni ta’minlaydi.

Nazariy asoslar

Ko‘p darajali tizim quyidagi tamoyillarga tayanadi:
Individual yondashuv bu har bir talaba boshlang‘ichda turli darajadagi til ko‘nikmalariga ega bo‘ladi. Ularni bir xil o‘quv materiallari asosida o‘qitish ta’lim jarayonining samaradorligini pasaytiradi. Ko‘p darajali tizim esa har bir talabaga mos metodik yondashuvni tanlashga imkon yaratadi. Bosqichma-bosqich rivojlanish tamayilida talaba o‘zlashtirgan bilim va ko‘nikmalarga ko‘ra A1 (Beginner) dan C1 (Advanced) gacha bo‘lgan darajalarni ketma-ket bosib o‘tadi. Har bir bosqich yakunida baholash orqali keyingi darajaga o‘tish imkoniyati aniqlanadi.
Metodik moslashuvchanlik tamoyili esa har bir daraja uchun mos o‘quv materiallari, topshiriqlar va baholash mezonlari ishlab chiqiladi. Masalan, A2 darajasida asosiy grammatik konstruktsiyalar va texnik terminlarning boshlang‘ich shakllari o‘rgatilsa, B2 darajasida texnik matnlarni tahlil qilish, so‘zlashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishga urg‘u beriladi.

Bu metodning afzalliklari:

O‘quvchilarning motivatsiyasi ortadi, chunki ular o‘z rivojlanishini aniq bosqichlarda his etishadi.
O‘qituvchining baholash imkoniyati aniqroq bo‘ladi – u talabani darajaviy ko‘rsatkichlar asosida tahlil qiladi.
O‘quv dasturi izchil va tizimli bo‘ladi, chunki har bir bosqichda ma’lum bilimlar majmuasi taqdim etiladi.
Til o‘rgatishning integrallashgan shakli yuzaga keladi, ya’ni umumiy va kasbiy til komponentlari bir-birini to‘ldiradi.
Bu tizim texnik oliy ta’lim muassasalari uchun ayniqsa muhim, chunki talaba zamonaviy, raqobatbardosh va xalqaro darajadagi mutaxassisga aylanishi uchun tilni bosqichma-bosqich, chuqurlashtirib o‘zlashtirishi zarur.

3. ESP va CLIL yondashuvlarining tahlili va qo‘llanilishi

Texnik yo‘nalishlarda ingliz tilini o‘qitishda an’anaviy umumiy til metodlaridan tashqari, zamonaviy, kasbiy yo‘naltirilgan yondashuvlardan foydalanish zarur. Jumladan, ESP (English for Specific Purposes) va CLIL (Content and Language Integrated Learning) metodlari bu borada alohida e’tiborga loyiq.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

ESP – English for Specific Purposes

ESP – bu ma'lum kasbiy yoki ilmiy yo'nalishga ixtisoslashgan ingliz tili o'qitish tizimidir. Transport vositalari muhandisligi sohasida ESP quyidagi xususiyatlarga ega:

-Kasbiy kontekstga mos terminologiya o'rgatiladi (masalan: torque, combustion, fuel injection system, chassis);

-Darslar kasbiy vazifalar asosida tashkil etiladi (texnik matn tarjimasi, xizmat ko'rsatish bo'yicha yozma instruktsiyalar tuzish, prezentatsiya qilish);

-Talabalar real texnik muammolar asosida problem-based learning yondashuvi orqali tilni o'rganishadi.

ESP nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlaydi. Masalan, ESP darsida talaba mashina dizel dvigateli tuzilishini ingliz tilida tushuntirishi yoki texnik diagrammani sharhlashi mumkin.

CLIL – Content and Language Integrated Learning

CLIL – bu kasbiy fanlar va til o'qitishni integratsiyalashgan holda olib borishga asoslangan yondashuvdir. Ya'ni, texnik fanlar (masalan, "Avtomobil mexanikasi", "Materiallar qarshiligi") ingliz tilida o'qitiladi yoki kamida fan mazmuni ingliz tilida muhokama qilinadi.

CLIL yondashuvining afzalliklari quyidagilardan iborat:

-Fan mazmuni bilan birga til o'rganiladi, bu esa o'quvchini ikki tomonlama rivojlantiradi;

-Til real kontekstda qo'llaniladi – bu kontekstual o'rganish samaradorligini oshiradi;

-O'qituvchilar va talabalar o'rtasida faol muloqot shakllanadi, bu kommunikativ kompetensiyani kuchaytiradi.

-CLIL darslarida, masalan, talabalar ingliz tilida avtomobil qismlarining ishlash prinsiplarini tushuntiradi, tajriba natijalarini tahlil qiladi yoki loyiha ishlarini taqdim etadi.

ESP va CLIL integratsiyasining samaradorligi

ESP va CLIL metodlari o'zaro uyg'unlashgan holda qo'llanilganda, ta'lim quyidagicha kuchayadi:

-ESP texnik lug'atni chuqurlashtiradi;

-CLIL esa uni amalda qo'llash imkonini beradi;

-Talabaning til, fan va kommunikatsiya sohasidagi malakalari bir vaqtda rivojlanadi.

Shuning uchun, transport vositalari muhandisligiga ixtisoslashgan ingliz tili kurslari aynan ushbu yondashuvlar asosida shakllantirilishi ta'limning zamonaviy talablariga to'liq javob beradi.

4. Raqamli texnologiyalar va interaktiv metodlarning roli

Raqamli texnologiyalar bugungi kunda har bir sohani, jumladan, ta'lim tizimini ham tubdan o'zgartirmoqda. Oliy ta'limda, ayniqsa texnik mutaxassisliklarda ingliz tilini o'qitishda raqamli vositalardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Bu yondashuv an'anaviy dars jarayonini faollashtiradi, interaktivlikni kuchaytiradi va talabalarni mustaqil ta'limga yo'naltiradi.

a) Raqamli resurslardan foydalanish

Texnik ingliz tili o'qitilishida quyidagi raqamli resurslar ayniqsa foydali hisoblanadi:

YouTube va TED Talks – texnika va muhandislikka oid mavzular bo'yicha ingliz tilidagi video materiallar;

Quizlet, Kahoot, Wordwall – texnik terminlarni yodlash va mustahkamlash uchun interaktiv testlar;

Edmodo, Google Classroom – uy vazifalari, topshiriqlar va materiallar almashinuvi uchun virtual platformalar;

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

Online simulatsiyalar va texnik video darslar – texnologik jarayonlarni ingliz tilida tushunish va tahlil qilishga yordam beradi.

b). Blended learning (aralash ta'lim) afzalliklari

Raqamli vositalarni an'anaviy darslar bilan uyg'unlashtirish orqali blended learning modeli yuzaga keladi. Bu model:

auditoriyada dars vaqtini optimallashtiradi;

talabalarning mustaqil ishlashini rag'batlantiradi;

real kasbiy vaziyatlarda til qo'llashni interaktiv tarzda mashq qilish imkonini beradi.

Masalan, talabalar mashina qismlarini tasvirlovchi 3D modellardan foydalanib, o'zbek tilida tushunib, keyin ularni ingliz tilida izohlashni mashq qilishadi.

c) Virtual laboratoriyalar va texnik treninglar

So'nggi yillarda virtual laboratoriyalar orqali texnik eksperimentlar bajarish imkoniyati mavjud bo'lib, ularning ayrimlari ingliz tilida ishlaydi. Bu, o'z navbatida, talabani texnik terminologiyani real vaziyatda qo'llashga o'rgatadi. Shu tarzda ingliz tili:

passiv bilim emas, balki amaliy vosita sifatida shakllanadi;

talaba texnik jarayonni tushuntirish, taqqoslash, sharhlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

d) Gamifikatsiya va til o'rgatish

Gamifikatsiya — o'yin elementlarini ta'lim jarayoniga qo'llash orqali talabalarni faol jalb etish usulidir. Texnik ingliz tilini o'rgatishda quyidagilar mos keladi:

"Engineer's Quest" kabi texnik ssenariy asosidagi til o'yinlari;

texnik testlar asosida ball to'plash va bosqichlarga o'tish (badge system);

jamoaviy musobaqalar orqali terminologiyani mustahkamlash.

Bu yondashuvlar orqali talaba o'zini nafaqat til o'rganayotgan, balki kasbiy faoliyatga tayyorlanayotgan shaxs sifatida his qiladi.

5. O'quv jarayoniga integratsiya va amaliy joriy etish yo'llari

Transport vositalari muhandisligi sohasida ingliz tilini o'qitishni modernizatsiyalashda eng muhim bosqich — yangi metodik yondashuvlarni o'quv jarayoniga samarali integratsiya qilishdir. Bu nafaqat o'quv dasturlarini yangilash, balki o'qituvchilarni tayyorlash, materiallarni tayyorlash va baholash tizimini takomillashtirishni ham o'z ichiga oladi.

1. O'quv dasturlarini moslashtirish

-Zamonaviy talablar asosida ta'lim dasturiga quyidagi elementlar kiritilishi kerak:

-Ko'p darajali tizim asosida modullarni tuzish;

-ESP va CLIL metodlarini birlashtirish;

-Raqamli resurslar va interaktiv topshiriqlarni majburiy qo'shish;

-Amaliy mashg'ulotlar, laboratoriya ishlari va loyihalar orqali tilni qo'llash.

2. O'qituvchilarni malakasini oshirish

-Metodik yangiliklarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun o'qituvchilar doimiy kasbiy rivojlanishi zarur:

-Zamonaviy metodologiyalar bo'yicha kurslar;

-Raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha treninglar;

-Xalqaro tajriba almashinuvi, seminarlarda ishtirok etish.

Bu orqali o'qituvchilar o'z darslarini yanada interaktiv, qiziqarli va samarali tashkil etishi mumkin bo'ladi.

3. Baholash tizimini takomillashtirish

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

-Ko‘p darajali tizimni qo‘llashda baholash aniq, tizimli va darajaviy bo‘lishi shart:
-Har bir modul uchun nazariy va amaliy bilimlarni baholash;
-Testlar, loyiha ishlari, prezentatsiyalar va muloqot ko‘nikmalarini hisobga olish;
-Talabalarni individual yondashuv asosida rivojlanishini kuzatish.
4. O‘quv jarayonida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish
-Transport muhandisligi sohasidagi til ta’limini xalqaro standartlarga moslashtirishda chet el universitetlari va korxonalar bilan hamkorlik muhim:
-Talabalar almashinuvi dasturlari;
-Qo‘shma ta’lim loyihalari;
-Chet tilida ilmiy va kasbiy anjumanlarda ishtirok etish.
Shu tarzda o‘quv jarayoni nafaqat milliy, balki global standartlarga mos ravishda tashkil etiladi.

XULOSA

Transport vositalari muhandisligiga ixtisoslashgan yo‘nalishlarda ingliz tilini o‘qitishni modernizatsiyalash zamonaviy texnik ta’lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Ko‘p darajali tizim yaratish orqali ta’lim jarayonini individual yondashuv asosida samarali tashkil etish mumkinligi aniqlandi. Bu tizim CEFR standarti va zamonaviy metodologiyalar – ESP hamda CLIL yondashuvlarini uyg‘unlashtirib, talabalar kasbiy til ko‘nikmalarini chuqurlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va interaktiv metodlar yordamida ta’lim jarayoni yanada qiziqarli, samarali va amaliy jihatdan boyitilishi mumkin. O‘quv jarayoniga integratsiya orqali o‘qituvchilar malakasini oshirish, baholash tizimini takomillashtirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish ta’lim sifatining yuqori darajasini ta’minlaydi.

Natijada, transport muhandisligi sohasidagi talabalar nafaqat nazariy bilimlarni, balki zamonaviy kasbiy ingliz tilini egallab, xalqaro miqyosda raqobatbardosh mutaxassis sifatida yetishadi. Shu bois, mazkur yo‘nalishda ingliz tilini o‘qitishni modernizatsiyalashgan ko‘p darajali tizimini yaratish ta’lim tizimining rivojlanishi uchun muhim va dolzarb vazifa hisoblanadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Dudley-Evans, T., & St John, M. J. (1998). Maxsus maqsadlar uchun ingliz tilini rivojlantirish. Kembrij nashriyoti.
2. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). Mazmun va til integratsiyalashgan o‘rganish (CLIL). Kembrij nashriyoti.
3. Yevropa Kengashi. (2001). Til uchun umumiy Yevropa tavsiyalari: O‘rganish, o‘qitish, baholash. Kembrij nashriyoti.
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Til o‘qitish yondashuvlari va metodlari. Kembrij nashriyoti.
5. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Kompyuterlar va til o‘rganish: Umumiy ko‘rinish. Til o‘qitish, 31(2), 57-71.
6. Tomlinson, B. (2013). Til o‘qitishda o‘quv materiallarini ishlab chiqish. Kembrij nashriyoti.
7. Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). Til o‘quv dasturini loyihalash. Routledge nashriyoti.
8. Harmer, J. (2015). Ingliz tilini o‘qitish amaliyoti. Pearson Education Limited.
9. Bax, S. (2003). CALL — o‘tgan, hozirgi va kelajak. Sistema, 31(1), 13-28.
10. Peacock, M. (1997). Autentik materiallar EFL o‘rganuvchilarining motivatsiyasiga ta’siri. ELT jurnali, 51(2), 144-156.